Tikai Dienā

Lietuvas stratēģiskie projekti gāzes sektorā:

2010 pazemes gāzes krātuves izpēte Sideru apkaimē

2012 gāzesvads Klaipēda–Jubarka

2014 sašķidrinātās gāzes terminālis Klaipēdā

2016 Sideru pazemes gāzes krātuve

2018/2020 gāzesvada starpsavienojums ar Poliju

No Krievijas pirksim tikai cetur

Baltijas valstu enerģētikas sektors, mūsu enerģētiskā neatkarība kopumā ir atkarīga no projektiem, kuru īstenošanu uzņēmusies Lietuva. Visaginas AES, elektrības kabeļi ar Zviedriju un Poliju top tieši Lietuvā. Savukārt Latvijai svarīgs Lietuvas atbalsts sašķidrinātā gāzes termināļa projektam Rīgā. Lietuvas enerģētikas ministrs Arvīds Sekmoks intervijā Dienas komentētājam Sandrim Točam

▲ **«MŪSU** nodoms ir būt pirmajiem,» par iespēju, ka Krievija savu AES Kaļiņingradā varētu uzbūvēt pirmā, saka Lietuvas enerģētikas ministrs Arvīds Sekmoks. FOTO - *VERSLO ŽINIOS*

Jautājums, ko katrs latvietis uzdotu Lietuvas enerģētikas ministram: kad īsti tiks uzbūvēta Visaginas AES un vai vispār tiks?

Diemžēl korejieši pērn atteicās no saistošā piedāvājuma Visaginas AES būvniecības konkursā. Tas bija negaidīts pārsteigums. Lietuvas likums atļauj konkursa neizdošanās gadījumā nerīkot jaunu konkursu, bet turpināt tiešās sarunas ar potenciālajiem partneriem. Tiklīdz pārgājām uz tiešajām sarunām kā investoru meklēšanas formu, jau janvārī izrādījās, ka investoru interese ir liela. Ir parādījušies partneri, kas izteikuši vēlmi piedalīties. Nopietni investori ir ieinteresēti tiešajās sarunās, viņi nevēlas piedalīties nekādos «skaistumkonkursos».

Mēs esam ieinteresēti divās svarīgās lietās. Pirmā, ņemot vērā rūgto pieredzi ar korejiešiem, – lai tiktu garantēta sarunu konfidencialitāte, lai nebūtu atkal nekādu pārsteigumu. Otrā – lai ir vairāki salīdzināmi piedāvājumi un varam izvēlēties izdevīgāko.

Jauni Visaginas AES celtniecības interesenti nav parādījušies, bet esošo interese par projektu pieaugusi, jo pēc notikumiem Japānā ir samazinājies pieprasījums pēc atomenerģētikas projektu realizācijas. Varbūt tas ir emocionāli, tomēr vairākas valstis paudušas šaubas par atomenerģētikas nākotni.

Vai ir galējais termiņš, kad jāpieņem lēmums par Visaginas tālāku realizāciju?

Saskaņā ar esošo likumu galīgais termiņš ir jūlijs. Tomēr pēc Fukušimas avārijas esam spiesti izvirzīt daudz augstākus drošības standartus arī savai AES, līdz ar to pieaug prasības investoru piedāvātajām tehnoloģijām un celtniecības standartiem. Arī Eiropas Komisijai šā gada laikā ir jātiek skaidrībā ar jauniem drošības standartiem atomenerģētikā. Tas jāņem vērā, attīstot Visaginas projektu, tāpēc uzskatām, ka minētais termiņš, visticamāk, tiks atlikts. Ne tikai Lietuvas, bet visu apkārtējo valstu interesēs ir, lai Visaginas AES drošības standarti ir visaugstākajā līmenī. Visaginai ļoti tuvu ir Daugavpils, tāpēc domāju, ka Latvija drošībā ir īpaši ieinteresēta.

Ja viss ies gludi, kad sāks darbu Visaginas AES?

Mūsu plāni nemainās, rēķināmies, ka Visaginas AES sāks darbu 2020. gadā.

Ir viedoklis, ka krievi AES Kaļiņingradas apgabalā uzbūvēs ātrāk.

Nevēlos zīlēt kafijas biezumos, tomēr man nav saprotams Kaļiņingradas AES ekonomiskais pamatojums. Kaļiņingradas apgabalā jau tagad ir elektroenerģijas pārpalikums, kopš sākusi darboties jaunā elektrostacija. Kaļiņingradas apgabals tagad un nākotnē sevi pilnībā nodrošina ar elektroenerģiju. Tāpēc nav skaidrs, kur liks tādus enerģijas apjomus, kādus saražos Kaļiņingradas AES.

Kā nav skaidrs? Acīmredzot jau krievi ar Kaļiņingradas AES gatavojas iziet Eiropas tirgū.

Iziet Eiropas tirgū nav tik vienkārši. Lietuva jau pašlaik būvē starpsavienojumu ar Poliju, un tikai 2015. gadā sāks darboties pirmā 500 MW līnija, bet otra 500 MW līnija tiks palaista 2018. gadā. Kaļiņingradas apgabalam nav starpsavienojumu ar Eiropu, pat projekta stadijā nav šādu plānu. Notiek sarunas starp Krieviju un Poliju tikai par esošo elektrolīniju nostiprināšanu. Turklāt Polija ir paziņojusi, ka ir ieinteresēta pirkt elektroenerģiju pirmām kārtām no ES valstīm. Tieši tāpēc es neredzu reālu pamatu AES būvei Kaļiņingradas apgabalā. Jā, krievi jau runāja, ka tur būs rietumu investors, kas ņems 49% Kaļiņingradas AES akciju, bet patlaban tāda nav. Neesmu pārliecināts, ka šis projekts tiks īstenots. Pašā Krievijā ir elektroenerģijas deficīts, ir nepieciešams būvēt jaunas AES tur. Bet būvēt tur, kur nav tirgus, man ir grūti saprotams lēmums.

Nav noslēpums, ka, īstenojot šo projektu, krievi lūkojas uz Baltijas tirgu. Latvijas enerģētikas eksperti saka tā: Baltijā būs viena AES – vai nu to uzbūvēs lietuvieši, vai arī tā būs Kaļiņingradā.

Mūsu nodoms ir būt pirmajiem. Turklāt mums nav ne mazākā nodoma pastiprināt starpsavienojumus ar Kaļiņingradas apgabalu.

Lietuvas stratēģiskie projekti elektrības sektorā:

2010 elektrības sadales stacija *Bitenai*

2012 kombinētā cikla gāzes elektrostacija *AB Lietuvos elektrine*

2014 Krones hidroakumulācijas elektrostacijas paplašināšana

2016 starpsavienojums ar Poliju *LitPol Link*

2016 starpsavienojums ar Zviedriju *NordBalt*

2018 sinhronizācija ar Eiropas kontinentālo tīklu ENTSO – E

2020 Visaginas AES

tdaļu enerģijas

Mērķis ir starpsavienojumi ar Zviedriju un Poliju, tāpat pastiprināt elektropārvades līnijas ar Latviju. Tālākā nākotnē varētu runāt par vienotu pārvades sistēmas operatoru (PSO) Baltijā. Tā gan nav jauna ideja, bet tai ir dziļa jēga. Mums būs vienots tirgus, kas darbosies saskaņā ar *NordPool* enerģijas biržas noteikumiem. Visām trim Baltijas valstīm ir jārunā par sinhronu pievienošanos Eiropas kontinentālajiem elektrotīkliem un par vienotu Baltijas PSO.

Lietuvā jau darbojas *Baltpool* elektrības birža, cik no Lietuvā patērētās enerģijas tiek pirkts caur biržu?

Vairāk nekā 60% elektrības tiek pirkts *Baltpool* biržā. Tur piedalās un elektrību pērk arī Latvijas un citu valstu uzņēmumi.

Kāda ir Lietuvas enerģētikas stratēģija?

Pēc Ignalinas AES slēgšanas ir izveidojusies situācija, kad 80% visu enerģētisko resursu Lietuva saņem no viena avota – Krievijas. 2020. gadā plānojam, ka no Krievijas pirksim tikai 24% energoresursu, 24% importēsim no citām valstīm, 23% ražosim ar AER, bet 29% iegūsim no Visaginas AES. Tāda īsumā arī ir mūsu enerģētiskā startēģija. Tā jau bija gatava apstiprināšanai Seimā, bet pēc Fukušimas avārijas mēs to vēl papildinām no drošības aspekta, tāpat vēl vairāk uzsveram starpsavienojumu ar kontinentālo Eiropu īpašo nozīmi Lietuvas enerģētiskajā stratēģijā. Domāju, ka jūnijā Seims to apstiprinās.

Lietuva izvēlējusies radikālāko ceļu no tiem, ko paredz t. s. ES trešā enerģētiskā pakete, proti, pilnīgu sadales tīklu un piegādātāja nodalīšanu, ieskaitot īpašumtiesību nodalīšanu. Vai tas nenovedīs pie tā, ka Lietuva būs spiesta maksāt milzīgas kompensācijas līdzšinējiem īpašniekiem – krievu *Gazprom* un vācu *EON*?

Runājam gan ar *Gazprom*, gan *EON*, lai pierādītu, ka Lietuvai ir jāievieš trešā enerģētiskā pakete. Esam saņēmuši EK apstiprinājumu, ka mums šī ES direktīva ir jāievieš. Tomēr nespējām vienoties ne ar vienu, ne otriem. Ar arbitrāžu draudēja gan *Gazprom*, gan *EON*. Tomēr turpinājām ļoti pacietīgi pārliecināt puses, un, lūk, pavisam nesen notika tikšanās ar *Gazprom* vadību, pēc kuras *Gazprom* viceprezidents Valērijs Golubevs atzina (tas gan notika tikai pēc tam, kad Krievijas premjers Vladimirs Putins bija runājis par šo jautājumu ar EK prezidentu Žozē Manuelu Barrozo): *Gazprom* piekrīt, ka Eiropas trešā enerģētiskā pakete tiks īstenota. Jautājums – kad?

Arī mēs saprotam, ka 2012. gads ir pārāk īss laiks, tāpēc, ja EK piekritīs – pasvītroju: EK tam ir jāpiekrīt, mēs šo terminu varam pagarināt. Tagad gan *EON*, gan *Gazprom* ir mainījis toni, vairs nedraud ar arbitrāžu, un galvenais jautājums ir, kad tas notiks.

Uzskatām, ka pirmais trešās energopaketes modelis – īpašuma tiesību sadalīšana – ir elegantākais veids. To uzsver arī EK. Tas neprasa papildu regulēšanu, tā ir caurspīdīga forma. Jāuzsver, ka elektrības sektorā mēs minēto principu jau esam ieviesuši, un ekonomija ir 150 miljoni litu (31 miljons latu), pārvades un sadales izmaksas ir samazinājušās par 1/3.

Kā tomēr ir iespējams pārliecināt *EON* un *Gazprom* atteikties no savām īpašuma tiesībām? Ir bijuši salīdzinājumi pat ar nacionalizāciju.

Neko nevienam nost neņems. Viena uzņēmuma vietā tiks izveidoti divi uzņēmumi, kurā akciju sadalījums būs tieši tāds pats kā vienotajā uzņēmumā. Pēc tam akcionāriem būs tiesības savas daļas brīvprātīgi pārdot. Mēs pat nespiežam viņiem nepalikt akcionāriem arī turpmāk. Tikai, ja viņi paliks akciju īpašnieki sadales uzņēmumā, uzņēmuma operatīvā vadība gan tādā gadījumā tiks īstenota neatkarīgi no viņiem.

Elektrības sektorā, kur jūs pieminējāt Lietuvas panākumus, ieviešot šo tīklu un piegādātāja sadales principu, ir vairāki piegādātāji, bet gāzes piegādātājs tāpat paliek tikai viens – Krievija. Kāda jēga ieviest sadales principu, pirms nemaz cita piegādātāja nav?

Plānojam, ka būs arī citi. Vispirms mēs gribam uzbūvēt savu sašķidrinātās gāzes termināli Klaipēdā. Tas nebūtu reģionālais terminālis, bet piegādātu gāzi salīdzinoši nelielos daudzumos, ja notiek neparedzēta gāzes piegāžu pārtraukšana. Tāpat domājam 2018. gadā uzbūvēt gāzesvada starpsavienojumu ar Poliju un aktīvi nodarboties ar slānekļa gāzes meklēšanu. Cik man zināms, šādas slānekļa gāzes atradnes var būt ne tikai Lietuvā, bet arī Igaunijā un Latvijā.

Latvija cer, ka Lietuva piedalīsies reģionālā sašķidrinātās gāzes termināļa projektā, kas tiks īstenots Rīgā. Vai tā būs?

Jā, mēs varētu piedalīties tādā projektā, tomēr uzskatām, ka pats terminālis, vienalga, kur tas atradīsies – Latvijā, Igaunijā vai Lietuvā, ir tikai tehnisks līdzeklis. Pareizu ceļu ieteic EK, kas ievieš trešo enerģētisko paketi, nosakot tirgus spēles noteikumus. Ja vispirms būs terminālis, bet nebūs tirgus, tas nestrādās. Ja gāzesvadu sistēma būs tā paša piegādātāja rokās, tad neesam pārliecināti, ka viņš ielaidīs citus konkurentus tirgū. Katrā ziņā darīs visu, lai konkurentus tirgū neielaistu. Tāpēc Lietuvas ceļš ir: vispirms trešā pakete, un tad mazs terminālis Klaipēdā. Vispirms jārada gāzes tirgus, tad var runāt par reģionālo terminālī Baltijas valstīs.

Mūsu enerģētiķi iebilst, ka reģionālais sašķidrinātās gāzes terminālis tiktu būvēts Klaipēdā, kura nav pieslēgta pie maģistrālā gāzesvada, jo tas ļoti sadārdzinātu projekta izmaksas. Proti, šāds gāzesvads izmaksātu tikpat, cik terminālis. Ko par to sakāt?

Jau ir sagatavots gāzesvada Jubarkas–Klaipēda projekts, kura prioritārais mērķis ir nodrošināt visas gāzes sistēmas drošību, savienojot Klaipēdu ar maģistrālu gāzesvadu. Projekta īstenošanai Lietuvas valdība jau ir piešķīrusi 80 miljonus litu (16,6 miljoni latu), kas ir 50% no projekta summas, bet otrus 50% ir piešķīrusi *Lietuvas dujos*.

Dabasgāzes biržas cenas ir svārstīgas: dažreiz tās ir zemākas, bet bieži, īpaši ziemā, ievērojami augstākas nekā gāzesvada gāzei. Sakiet, kā īsti sašķidrinātā gāze konkurēs ar «trubas» gāzi, ja gāzesvads jau ir, tas nav jāceļ, bet sašķidrinātās gāzes termināļa ļoti prāvās izmaksas būs jāsedz patērētājam?

Esam par to domājuši. Ir iespējami gan ilgtermiņa sašķidrinātās gāzes piegādes līgumi, gan *spot* līgumi, gan līgumi, saskaņā ar kuriem sašķidrināto gāzi piegādā ārkārtas situācijās. Plānojam sašķidrinātās gāzes piegādes sistēmu balstīt uz šo trīs līgumu kombināciju. Uzsveru – Klaipēdā plānojam nelielu terminālī, kas ir domāts galvenokārt ārkārtas piegādēm. Šo projektu īstenos *Klaipedos nafta*, 70% akciju tajā pieder valstij.

Lielas galvassāpes Lietuvai rada arī Baltkrievijas AES projekts. Ko domājat darīt?

Šajā jautājumā ES valstīm jābūt solidārām. Īpaši Latvijai, Lietuvai, Polijai – tuvākajiem Baltkrievijas kaimiņiem. Ir jāizvirza ļoti stingras drošības un vides prasības, lai Baltkrievija visas tās ievērotu. Pēc mūsu Vides ministrijas datiem, Baltkrievijas AES projektā netiek ievērota vesela virkne vides prasību, tāpēc tādu projektu īstenot nedrīkst. Pēdējā ES Enerģētikas padomes sēdē izteicu kategorisku protestu gan pret Baltkrievijas, gan Kaļiņingradas AES projektiem, ja tajos netiks ievērotas vides un drošības prasības.

Un ja tiks ievērotas?

Ja tiks ievērotas, tad skatīsimies. Nepieņemami, ka AES tiek būvēta 50 kilometru no ES dalībvalsts galvaspilsētas, kas atrodas AES evakuācijas zonā.

Ja Aleksandrs Lukašenko ir nolēmis būvēt savu AES, kā īsti jūs varat viņu ietekmēt?

Baltkrievija ir valsts, kura ir parakstījusi starptautisko konvenciju par vides apdraudējuma novērtēšanu pārrobežu kontekstā. Tā būs jāievēro.

Latvijā viena no prioritātēm ir atjaunojamie energorsursi (AER). Kā Lietuva raugās uz to ieviešanu?

Vispirms esam spiesti ievērot Eiropas prasības par AER ieviešanu. Plānojam, ka 23% enerģijas iegūsim no AER, šobrīd no AER iegūstam 17% enerģijas. Zinu, ka Latvijas plāni ir lielāki, jo Latvija ir bagātāka, Latvijai ir pieejami lielāki hidroresursi. Tomēr ir svarīgi AER attīstībā ievērot līdzsvarotību, jo tā ir finansiāla nasta, kas guļas uz lietotāju pleciem. Mēs nedrīkstam attīstīt AER līdz tādam līmenim, kad tas kļūtu neizdevīgi valsts ekonomiskajai attīstībai. Lietuvas enerģētikas stratēģijai ir divi lieli virzieni – atomenerģētika un AER attīstība, tomēr to attīstībai ir jāiet rokrokā ar tehnoloģiju attīstību. ●

Baltijas valstīm jārunā par sinhronu pievienošanos Eiropas kontinentālajiem elektrotīkliem un par vienotu Baltijas pārvades sistēmas operatoru

Lietuvas enerģētikas avoti

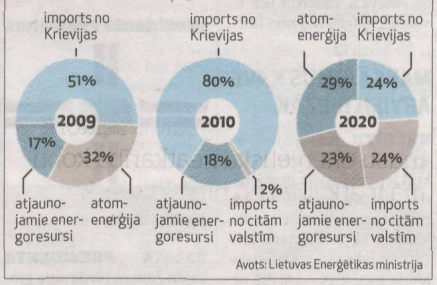

Avots: Lietuvas Enerģētikas ministrija

Tāpēc Lietuvas ceļš ir vispirms trešā pakete un tad mazs terminālis Klaipēdā.» Arvīds Sekmoks

Vai Lietuva atbalstīs sašķidrinātās gāzes termināli Rīgā?

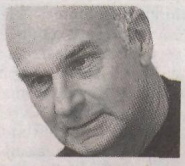

JURIS OZOLIŅŠ
ENERĢĒTIKAS EKSPERTS

Lietuvai nebūs nekādas lomas Latvijas sašķidrinātās gāzes termināļa projektā. Baltijas valstīs ir vismaz četras vietas, kurās var būvēt sašķidrinātās gāzes termināļus: Somijā, Paldiskos Igaunijā, pie mums un Klaipēdā Lietuvā. Mūsu reģionā gāzes ir pietiekami, tāpēc jāvaicā, kāpēc to būvēs – vai kā ilgtermiņa konkurentu *Gazprom*, vai arī kā īstermiņa tirgus spēlētāju. Lai uzbūvētu termināli, jāzina, kādas būs sašķidrinātās gāzes cenas pasaulē nākotnē, un jācer, ka tās izkonkurēs *Gazprom* cenas.

«Mūsu plāni nemainās, rēķināmies, ka Visaginas AES sāks darbu 2020. gadā.» Arvīds Sekmoks

Kurš pirmais uzcels atomelektrostaciju – Krievija vai Lietuva?

IVARS KNĒTS
RTU PROFESORS

Pagaidām neviens nebūvēs. Visi skatās uz Japānu – kā tur nolems turpmāk risināt reaktoru drošības problēmas. Par šiem diviem projektiem runājot, patlaban ne Krievijai, nedz Lietuvai nav naudas, lai sāktu būvēt jaunu AES, un naudu var piesaistīt tikai tad, ja zina, ka būvē drošu projektu. Izvērtējot tehnoloģiskās iespējas un citus aspektus, secinu, ka Krievija, ja vēlēsies, varētu ātrāk uzcelt AES kaut vai tāpēc, ka tai nav nepieciešams savstarpēji vienoties ar citām valstīm, kā tas ir Lietuvai.

Lietuvas enerģētikas politikas stūrakmeņi

- Trīs Lietuvas stratēģiskie mērķi: enerģētiskā neatkarība, ekonomiskā konkurētspēja, ilgtspējīga attīstība.
- Divas galvenās līnijas:

1. Visaginas AES būve – nodrošina gan neatkarību, gan izdevīgu enerģijas cenu, gan ilgtspēju.
2. Elektrības starpsavienojumi ar Zviedriju un Poliju – nodrošina pilnvērtīgu Baltijas valstu iekļaušanos Eiropas vienotajā elektrības tīklā un tirgū.

(Paredzēts pieņemt ar Seima balsojumu 2011. gada jūnijā)

LIETUVAS SABIEDRĪBAS DOMAS PAR ATOMENERĢIJU KRASI MAINĀS

CUNAMI nodarītie postījumi Japānā Fukušimas AES likuši mainīt līdz šim optimistiskos uzskatus par atomenerģiju vairākumam Lietuvas iedzīvotāju. Ziņu aģentūra BNS, atsaucoties uz Lietuvā veiktu pētījumu, ziņo, ka jaunas AES būvniecības atbalstītāju skaits Latvijas kaimiņos sarucis vairāk nekā četrkārt – līdz 10,6% no aptaujātajiem.